

Crenguța MANEA

Un coșmar, două coșmaruri... sau al nu-știu-câtelea coșmar și un vis împlinit

La MaMa are – pentru mine, recunosc – panașul avangardei teatrale americane, este acel loc în care Andrei Șerban a izbucnit în teatrul mondial; poartă ceva dintr-o mitologie teatrală aproape accesibilă, similară cumva eroilor greci pe care cei din amfiteatru îi cunoșteau și-i recunoșteau... și bucuria de a vedea afixul piesei Savianei Stănescu, **Waxing West**, la intrarea din 74A Est Fourth Street, New York, bucuria că visele făcute undeva, într-un colț de București sau în Moldova, la Piatra Neamț, în anii '90, pot căpăta concretețe și o realitate pe care „să o pipăi și să urli, este“.

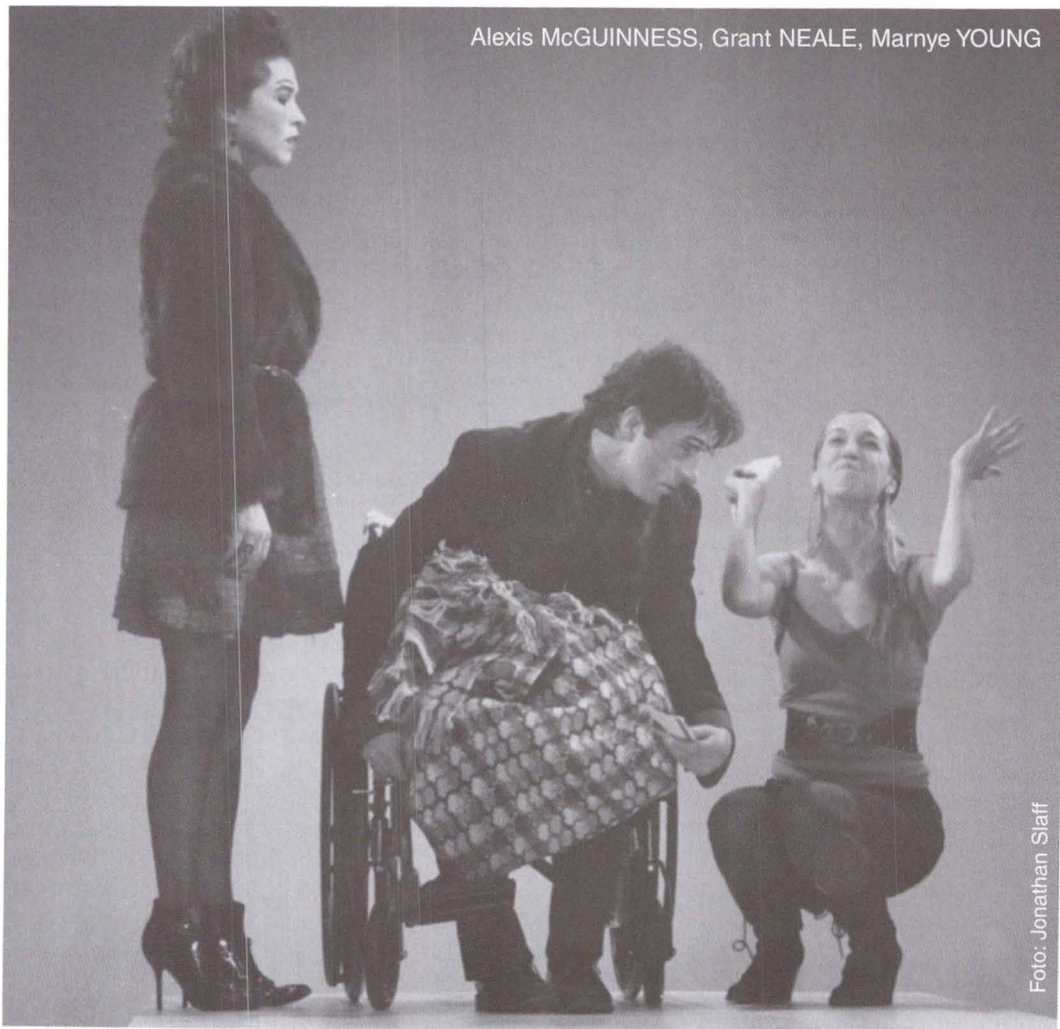
Teatrul La MaMa celebrează a patruzecișicincea aniversare de când Ellen Stewart, fondator și director artistic, plecând de la un mic subsol cu nouă mese și câteva scaune, a consacrat unul dintre spațiile în care mișcarea teatrală new-yorkeză *off-off Broadway* avea să dobândească substanță artistică și recunoaștere internațională prin cultivarea consecventă a experimentului teatral și a inovației în acest limbaj artistic. Aici, în acest **La MaMa Experimental Theatre Club**, cu sprijinul Fundației Ford și al lui Ted Hoffman de la New York University, în anii '60, Jerzy Grotowski a susținut primul său *workshop* din S.U.A.; tot aici, în aceleași ani '60, au fost prezentați publicului de teatru new-yorkez Tadeusz Kantor, Tadeusz Rozewicz, Andrei Șerban – care a cunoscut în acest loc una dintre cele mai creatoare perioade ale muncii sale în teatru. Este unul dintre primele teatre *off-off Broadway* care întreprinde turnee peste Atlantic, realizând astfel legături cu mișcarea teatrală europeană de avangardă. În anii '70, La MaMa E.T.C. continuă să prezinte trupe de teatru și dans cu registre de creație novatoare din Japonia (Shuji Terayama și Higashi Yutaka de la Tokyo Kid Brothers), Coreea (Pagoon Woulk și Korean Drama Center), India (Asif Currimbhoy și Gucharan Das) sau Africa (Duro Ladipo din Nigeria, Dance Theatre din Zair, Rose Marie Giraud din Coasta de Fildeș, și alții).

Încă de la începuturi, din 1965, la teatrul lui Ellen Stewart se joacă, pe lângă dramaturgie clasică în montări neconvenționale, și un impresionant număr de piese ale unor dramaturgi contemporani cu orientări estetice diferite. În această tendință de susținere a pluralismului și a dialogului cultural se înscrie producerea și reprezentarea (5–22 aprilie 2007) spectacolului **Să epilăm spre Vest! Waxing West** de Saviana Stănescu, realizat împreună cu **Est Coast Artists** – o asociație de oameni de teatru fondată de faimosul regizor Richard Schechner, recunoscut de comunitatea teatrală internațională pentru spectacolele experimentale, pentru lucrările de antropologie teatrală și pentru activitatea sa didactică. În producerea spectacolului amintit s-a implicat, de asemenea, și **Institutul Cultural Român** din New York, pentru că, după afirmațiile Corinei Șuteu, directoarea Institutului, una dintre strategiile de promovare a culturii românești la New York este prezentarea artei noastre contemporane, iar Saviana Stănescu s-a afirmat impetuos în scrisul românesc chiar de la începutul anilor '90.

Saviana Stănescu a debutat cu poezie, un volum numit *Amor pe sârmă ghimpată* și a continuat tot cu poezie, *Sfaturi pentru gospodine și muze*. A urmat

o serie de poeme în care își făceau loc niște personaje excentrice, ciudate: Infanta Francesca, Blonda Infantă Margherita și Infanta Izabela... și Infanta Manola, care era prea frumoasă și de aceea – îmi amintesc bine, dar am și verificat în textul Saviane! – a trebuit să fie împăiată pentru a fi păstrată la fel de frumoasă. Pe Infantele astea le-am cunoscut la Muzeul Literaturii din București; personaje vii, ele nu i-au mai dat drumul autoarei până nu le-a găsit un loc în *Infanta. Mod de întrebuințare*, un text dramatic cu un titlu, ca mai toate titlurile Saviane Stănescu, un *clin d'oeil* prin care cititorul este făcut părtaș la poveste și devine spectator. Saviana Stănescu a mai scris poezie (eu cred că o mai face și acum...), dar a fost sedusă iremediabil de teatru, scriind din ce în ce mai mult despre scenă (cronici dramatice) și pentru scenă (texte dramatice, piese de teatru). Iar la Gala Premiilor UNITER, ediția 2000, Saviana Stănescu câștigă Premiul pentru Cea mai bună piesă a anului 1999, *Apocalipsa gonflabilă*. În aceeași perioadă primește o bursă Fulbright în Performance Studies (2001–2002) la New York University, iar de atunci își continuă creația dramatică și se implică în diverse proiecte în teatrul american.

Alexis McGUINNESS, Grant NEALE, Marnye YOUNG



Împreună cu Richard Schechner – bine cunoscut pentru transpunerile sale scenice, radical contemporaneizate, după materiale dramaturgice clasice – scrie *IokastaS*, text pe care Schechner îl și regizează la La MaMa; lucrează cu Ontological Hysteric Theatre, trupa lui Richard Foreman, cu textul *Suspendida*; Saviana Stănescu are colaborări cu The Lark Theatre, printre care și piesa *Lenin's Shoe*. Și tot în aprilie 2007, participă la un proiect teatral al companiei Personal Space Theatrics (17–25 aprilie 2007), *Myth America*, unde semnează împreună cu alți dramaturgi, alături de Arthur Kopit și Israel Horovitz, pentru a-i aminti doar pe cei mai cunoscuți în România, texte pentru un spectacol care investighează mituri și visuri deopotrivă împlinite și sfârșimate, icoane, idoli și simboluri ale Americii, de la Marilyn Monroe la baseball, de la „visul american” la valorile tradiționale ale familiei.

Să epilăm spre vest, subintitulată *o poveste păroasă în două acte și patru anotimpuri* (titlurile și subtitlurile Saviane!) este istoria unei tinere românce, Daniela Popescu, cosmeticiană. A trăit și a participat la dorita Revoluție din Decembrie '89, a sperat că o altă lume poate fi construită în România și, nemulțumită, istovită de uzura zilnică a cotidianului postrevoluționar românesc (și știm bine ce gust câlțos poate avea acest cotidian!), decide să emigreze la New York și să se căsătorească aici cu Charlie Aronson (o căsătorie aranjată, dar care cunoaște emoțiile unei posibile relații afectuoase), *soft-ist* și violonist nerealizat.

Saviana Stănescu radiografiază în acest text coșmarurile adunate într-o viață dusă în societatea comunistă a lui Ceaușescu, dar și pe cele ale lumii românești posttotalitare. Și ca fiecare ce a experimentat așa ceva, nici eroina piesei, Daniela Popescu, nu se poate despărți de fantomele sale, de propriul trecut; vrea să-l înțeleagă și să și-l asume. E dispusă pentru asta să-și retrăiască trecutul într-o variantă grotescă, de coșmar transatlantic suprarealist, în care cuplul Ceaușescu este imaginat ca un cuplu de vampiri, soluție în registru comic care salvează situația din scenă de didacticism. Una dintre scenele Daniela Elena și Nicolae Ceaușescu, are o notă de umor în plus prin citarea celebrei scene din *Așteptându-l pe Godot* de Beckett, în care Pozzo îl obligă pe Lucky la performanțe intelectuale: „Gândește, porcule!”. De altfel, scena e adecvată dramatic tocmai pentru că scoate în evidență falimentul retoricii filosofice într-un spațiu concentraționar, imoralitatea de a pune omul în situații limită, inumane.

Vulnerabilă pentru că are o mulțime de visuri, pentru că are inteligența sensibilității, Daniela Popescu face parte din familia Infanțelor care plătesc pentru a afla sensul cuvântului „a trăi”; și plătește nu cu „bani calpi”, ci cu exercițiul lucidității aplicat fiecărui vis, exercițiu la care o ajută și întâlnirea, prietenia cu Uros – luptătorul și poetul bosniac care a pierdut familie, prieteni, aproape tot în absurdul război civil din fosta Iugoslavie – Uros pentru care viața e cu totul altceva decât „shopping and fucking” (după cum îl citează autoarea pe Mark Ravenhill). Personaje ca Daniela și Uros – pe de o parte, au o biografie imersată în livresc, iar pe de altă parte, au multe în comun cu oricare dintre noi, civilii anonimi ai străzii – glisează lejer și leagă zona creației lirice a autoarei cu dramaturgia sa. Imaginarul poetic al Saviane Stănescu folosește, bine articulat pe structura dramaturgică, de exemplu, mitul lui Ghilgameș (de altfel, un exercițiu scriitoricesc pe care l-a mai făcut); personajul Uros are valoare simbolică, dar el rămâne o prezență scenică activă în relația cu Daniela. Aceasta și datorită actorului Tony Naumovski, care, imobilizat de convenția teatrală într-un scaun cu roțile (Uros și-a pierdut un picior în război), realizează un personaj care se reține.

Montarea *Să epilăm spre vest* aduce în atenția publicului nu doar universul românesc dinaintea și după '89, ci și o temă foarte prezentă astăzi în toată lumea, la

care și new-yorkezii sunt sensibili, iar Saviana Stănescu a explorat-o inteligent, pentru a se adresa acestui public. Este vorba despre tema emigrației, a fenomenului, reușit sau nu, de transplant/implant cultural pe care-l traversează orice emigrant. Câte dintre liniile de forță ale spațiului cultural din care acesta provine își găsesc direcțiile în spațiul de adopție și cu ce preț, cât din această adopție este reală.

Regizorul Benjamin Mosse a încredințat piesa Saviane Stănescu unei trupe tinere care a făcut eforturi susținute – în cea mai mare parte și împlinite – de a portretiza credibil personajele. Se detașează prin prestația lor Kathryn Kates (*Marcela*) și Jason Larwergren (*Charlie Aronson*); au gestul și tonul adecvat, cu atât mai dificil de construit un personaj, cu cât în economia spectacolului el are apariții mai rare.

Este de remarcat aptitudinea lui Benjamin Mosse de a construi pe urmele autoarei o dimensiune a montării în care ludicul capătă accente parodice, un comic de bună calitate care salvează spectacolul de pedagogicul „așa nu!”.

Momentele de *music-hall* ale cuplului Elena și Nicolae Ceaușescu sunt interpretate cu aplomb și inspirație de Alexis McGuinness și Grant Neale. De asemenea, trebuie subliniată muzica spectacolului, semnată de Lucian Ban (compozitor de jazz și pianist român stabilit la New York), coloana muzicală care mixează insolit sonorități cotidiene și teme melodice, unele foarte cunoscute cum ar fi *La vie en rose*, folosind tehnici de distorsiune sau decupaje sonore ce accentuează dramatismul momentelor sau tensiunea relațiilor dintre personaje. Deranjează eclerajul montării, de multe ori actorii rămânând într-o lumină scenică de serviciu inexpressivă artistic, de aceea nefuncțională. Și acest lucru scade mult valoarea punerii în scenă.

Mai puțin realizat, din perspectivă regizorală dar și actoricește, este personajul Daniela Popescu, poate și din cauza construcției dramaturgice care apelează, prin fragmentarea episodică și discontinuități temporale, la o mai strânsă și atentă concentrare a interpretării, la o nuanțare mai complexă și la detalii. De altfel, această tehnică dramaturgică, asocierea de episoade care dau seama de universul interior al eroinei, este și un fel de barometru fin, extrem de sensibil la „mişcările” memoriei afective și ale conștiinței Danielei. Or, acest aspect nu a fost aprofundat de regie, Benjamin Mosse mulțumindu-se doar să ilustreze multe dintre didascalii dramaturgului.

Spectacolul *Să epilăm spre vest* de Saviana Stănescu de la teatrul La MaMa nu a trecut neobservat în peisajul cultural al New York-lui, grație Institutului Cultural Român de aici, care a organizat la sediul său o întâlnire după una dintre reprezentații, întâlnire la care au participat echipa de realizatori, producătorii, oameni de teatru și ziariști, au apărut articole în presă. Și nu e puțin lucru un articol în *The New York Times*. Neîncredătorii pot accesa pe internet www.nytimes.com, ediția din 17 aprilie 2007, și sub semnătura lui Wilbom Hampton vor putea citi articolul *Go West, Young Woman (Ceaușescu Ghost Too)*.

La invitația Festivalului Internațional de Teatru de la Sibiu, ediția 2007, *Să epilăm spre vest* va avea câteva reprezentații și în România, așa că se poate spune: *Saviana se mai întoarce spre est...*

Teatrul La MaMa, New York – Să epilăm spre vest/ Waxing West de Saviana Stănescu.
Regia: Benjamin Mosse. Director de scenă: Adam Ganderson*. Decoruri: Kanae Heike. Costume: Alixandra Gage Englund. Lumini: Gina Scherr. Sunet: Sharath Patel. Muzica: Lucian Ban. Cu: Elizabeth Atkeson* (*Gloria*), Kathryn Kates* (*Marcela*), Jason Lawwergren* (*Charlie*), Alexis McGuinness* (*Elena Ceaușescu*), Tony Naumovski (*Uros*), Grant Neale* (*Ceaușescu*), Dan Shaked (*Elvis*), Marnye Young* (*Daniela*). Data premierei: 5 aprilie 2007.

* Pentru prezența în spectacol, mulțumiri celor de la Actor Equity Association.